

Галянтич М. К.,

доктор юридичних наук, професор,
член-кореспондент Національної академії правових наук,
головний науковий співробітник відділу приватного права та процесу
Науково-дослідного інституту приватного права і підприємництва
імені академіка Ф. Г. Бурчака Національної академії правових наук України
ORCID: 0000-0003-0346-5308

ПРОБЛЕМИ ВИЗНАЧЕННЯ ЗАСАДНИЧИХ ПРИНЦИПІВ ДЕРЖАВНОЇ ЖИТЛОВОЇ ПОЛІТИКИ

Анотація. Розглядаються питання формування та застосування принципів, їх вплив на розвиток системи права. Досліджуються засадничі принципи державної житлової політики, система принципів житлового права, значення їх та застосування, перспективне законодавство на основі правових принципів та напрями державної житлової політики. Визначається, що проблема застосування принципів у житловому законодавстві багатоаспектна, розширюється від відносин у зв'язку із проживанням у жилих приміщеннях, виникають від права власності на житло до виселення мешканців без надання іншого житла. Констатується, що в умовах збільшення кількості нормативних актів актуальною є проблема класифікації правових принципів з метою ефективного їх застосування. Зокрема, Закон України «Про житловий фонд соціального призначення» побудований на соціальній системі принципів у житловій сфері, які не поширюються на приватно-правову сферу. Виявлено проблеми взаємодії приватних та публічних принципів впливає на здійснення прав фізичною особою прав на житло. Підтверджується, що розвиток нормативної бази України має спиратися на стандарти та принципи основних документів Європейського Союзу, що дасть змогу комплексно врегулювати весь комплекс відносин у житловій сфері. Доводиться, що формування сучасного житлового законодавства потребує визначення нової концепції з урахуванням особливостей поєднання приватно і публічно правових засобів правового впливу на житлові відносини. Намагання держави виробити нову державну житлову політику має спиратися на нову систему засадничих принципів у житловій сфері. Державна житлова політика має усунути нечіткість визначення принципів, що містяться у житловому законодавстві, подвійних тлумачень, колізій, або взагалі відсутності принципів, які б забезпечували гарантії здійснення житлових прав особи, пропонується визначення поняття «засадничий принцип» з метою збільшення засобів реалізації міжнародно визнаних житлових прав.

Ключові слова: принципи, засади, житлові права, житлова сфера, державна житлова політика, житло, право на житло, житлова політика, житлове законодавство.

Haliantych M. K. Challenges in defining the fundamental principles of state housing policy

Abstract. The article examines issues concerning the formation and application of principles and their impact on the development of the legal system. It explores the fundamental principles of state housing policy, the system of principles of housing law, their significance and application, prospective legislation based on legal principles, and the main directions of state housing policy. It is established that the application of principles in housing legislation is a multifaceted issue, extending to relations connected with residence in residential premises, relations arising from housing ownership, and cases involving the eviction of residents without the provision of alternative housing. It is noted that, amid the growing number of regulatory acts, the classification of legal principles for the purpose of their effective application has become particularly relevant. In particular, the Law of Ukraine "On the Housing Fund for Social Purposes" is based on a social system of principles in the housing sphere, which does not extend to the private-law sphere. The article identifies problems in the interaction between private law and public-law principles, which affect the exercise of housing rights by individuals. It is affirmed that the development of Ukraine's regulatory framework should be based on

the standards and principles set out in the fundamental documents of the European Union, which would make it possible to comprehensively regulate the full range of relations in the housing sphere. It is argued that the formation of modern housing legislation requires the development of a new concept, taking into account the specific features of combining private law and public law means of legal influence on housing relations. The state's efforts to formulate a new state housing policy should be grounded in a new system of fundamental principles in the housing sphere. State housing policy should eliminate the lack of clarity in the definition of principles contained in housing legislation, double interpretations, conflicts, or the complete absence of principles capable of ensuring guarantees for the exercise of individuals' housing rights. The article proposes a definition of the concept of a "fundamental principle" with a view to expanding the means of implementing internationally recognized housing rights.

Key words: *principles, foundations, housing rights, housing sphere, state housing policy, housing, right to housing, housing policy, housing legislation.*

Вступ. В доктрині приватного права відсутні комплексні, ґрунтовні дослідження щодо систематизації принципів регулювання відносин у житловій сфері. Сучасні дослідження розглядають житлове законодавство у різних аспектах, зокрема правові засади реформування житлового законодавства в сучасних умовах [1], теоретичні засади приватноправового регулювання житлових відносин [2], а також житлову політику в умовах післявоєнної відбудови країни та правові гарантії житлових прав громадян [3, С. 857–865].

Право не механічна сукупність норм, а й правові принципи, притаманні житловому праву і зумовлюють зміст та розвиток суспільних відносин. Правові принципи мають визначати межі здійснення права, поза якими воно носить неправовий характер, тому вони повинні закріплюватися в законі, становити його складову частину, а не бути тільки надбанням правової науки. Як зазначає С. Погребняк, «під принципом права слід розуміти систему найбільш загальних та імперативних вимог, закріплених в праві, які є концентрованим виразом найважливіших сутнісних рис і цінностей, що притаманні цій системі права і визначають її характер та напрямки подальшого розвитку» [4, с. 22-23].

В процесі тлумачення та застосування конкретних правових норм використовують такі поняття як моральність, суспільне життя, справедливість, добросовісність, розумність, публічний порядок тощо, яким законодавство не може дати точного пояснення в силу своєї суті. Невизначеність правових принципів може привести до розширеного розуміння правової норми, або звуження змісту прав особи. Правові принципи застосовують з умовою, що вони направлені на досягнення мети,

поставленої законом. Правозастосування може здійснюватися тільки у поєднанні конкретної правової норми із правовими принципами, які мають бути закріплені в самому законі.

Нагальність виконання посталого перед державою Україна завдання з відбудови зруйнованих об'єктів містобудування найрізноманітнішого, передусім житлового, призначення, зумовлює необхідність визначення фундаментальних засад побудови відповідного механізму [5, с. 28]. В умовах війни та євроінтеграції значення публічно-правової складової окресленого взаємозв'язку невпинно зростає – у тому числі з огляду на об'єктивну пріоритетність побудови компенсаційних механізмів відновлення територіально-містобудівних об'єктів на основі державних грошових фондів, а так само враховуючи сподівання на результативність міжнародно-правових зусиль з реалізації майнової відповідальності держави-агресора.

Під принципами права юридичній літературі розуміють основні ідеї права як віддзеркалення сутності історичного типу права, що безпосередньо відображають його зміст. Вони можуть належати до сфери правосвідомості, правової ідеології і науки. Як зазначає С. Шевчук: «принципи права можуть бути: 1) створені або відкриті судами у процесі здійснення правосуддя; 2) шляхом судової правотворчості розкривається їх додатковий зміст, якщо вони попередньо закріплені в текстах Конституції та законах; 3) являють собою стандарти прийняття судових рішень та визначають параметри судової правотворчості» [6, с. 70].

У цивілістичній науці ще не вироблено єдиного визначення принципу цивільного

права. А. С. Довгерт характеризує принципи цивільного права як загальнообов'язкові положення природного права, які визначають побудову й дію позитивного приватного права та здатні самостійно регулювати цивільні відносини у разі прогалин або не правових норм у законодавстві чи в інших джерелах права [7, с. 850].

О.В. Дзера запропонував повне визначення поняття принципів цивільного права, за яким вони становлять основоположні (корінні, відправні, визначальні) ідеї (засади, риси), втілені чи закладені в законі, відповідно до яких здійснюється правове регулювання цивільно-правових відносин та забезпечується реалізація покладених на цивільне право функцій [8, с. 27].

Необхідно зазначити, що у правовій доктрині широко вживаються як поняття «принцип права», так і «засади законодавства» і «ідеї права» [9, с. 412]. О. В. Басай вважає, що співвідношення цих понять зводиться до наступного: кожен принцип права є конкретизованою ідеєю, проте, не кожна правова ідея конкретизується у правовому принципі, так само і засади цивільного законодавства є відображенням принципів цивільного права, проте, не кожен принцип цивільного права фіксується законодавцем серед засад цивільного законодавства; при цьому цілком допустима взаємозаміна понять «принципи цивільного права» та «засади цивільного права», оскільки у даному випадку йдеться про використання синонімічних понять для позначення однієї правової категорії [10, с. 7].

Постановка проблеми. Питання формування та застосування принципів, їх впливу в системі права лишаються однією з центральних проблем. Дослідження засадничих принципів в житловій сфері в результаті сприяє захисту прав людини, а з'ясування їх сутності – чіткому розумінню та застосуванню норм чинного законодавства, усуненню колізій у застосуванні нормативних актів. В умовах збільшення кількості нормативних актів актуальною є проблема класифікації правових принципів з метою ефективного їх застосування.

Реалізація суб'єктивних житлових прав неможлива через прогалини у законодавчій

сфері, зокрема через нечіткість визначення понять, що містяться у житловому законодавстві, подвійних тлумачень, що призводить до колізій, або взагалі відсутності принципів, які б забезпечували гарантії здійснення житлових прав особи. Однією з таких прогалин є недостатнє та нечітке визначення «принцип», яке різниться в залежності від галузі права, наслідком чого є звуження можливостей реалізації міжнародно визнаних житлових прав.

Мета і завдання статті. Метою статті є визначити розвиток житлового законодавства через застосування принципів житлового права. Аналіз підходів до визначення державної житлової політики має здійснюватися через органічне поєднання принципів і норм житлового законодавства, завданням якої розвиток державної політики у сфері регулювання житлових відносин, розробці нових концептуальних положень. Розвиток законодавчої бази має відбуватися на засадах конвергенції принципів правового регулювання з метою забезпечення належного рівня захисту прав та законних інтересів кожної людини.

Виклад основного матеріалу.

1. *Принципи державної житлової політики.* Законом України «Про основні засади житлової політики» визначено нові принципи державної житлової політики, скасовуючи Житловий кодекс України із системою застарілих правових принципів. За п. 7 ст. 9 Закону України «Про основні засади житлової політики» житлова політика реалізується через спеціальне житлове законодавство або шляхом включення положень, що стосуються житла, до законодавства в інших сферах. Тобто зазначений Закон визнає потребу у розробці спеціального житлового законодавства та законодавства в інших сферах, не уточнюючи цих положень.

Однією законодавчих прогалин є недостатнє та нечітке визначення принципів та понять наведених в Законі України «Про основні засади житлової політики». Так відповідно до ст. 6 житлова політика ґрунтується на таких принципах, які мають відповідний розвиток: 1) доступність та безбар'єрність житла; 2) непорушність права на житло та недотор-

канність житла; 3) прозорість та громадська участь; 4) свобода вибору; 5) справедливість та рівний доступ кожного до житла; 6) стратегічне планування; 7) соціальна інтеграція.

Ці принципи ґрунтуються на конституційних та міжнародних актах. Так, ст. 47, 48 Конституції України гарантує, що кожен має право на житло, на достатній життєвий рівень для себе і своєї сім'ї. Права і обов'язки держави закріплено у Загальній декларації з прав людини, у якій поняття «гідний рівень життя» пов'язано з наявністю у людини житла. Статтею 11 Міжнародного пакту про економічні, соціальні та культурні права встановлено, що держави, які беруть участь у ньому, визнають право кожного на достатній життєвий рівень для нього і його сім'ї, що включає і неухильне поліпшення умов проживання.

У зв'язку з цим постає питання щодо тлумачення та розуміння «житлових прав» відповідно до міжнародних стандартів. Міжнародні зобов'язання не тільки декларують «право на житло», а й гарантують доступ до нього через законодавче втілення державної житлової політики. На жаль, чинне житлове законодавство не встигає за сучасними потребам суспільства.

О.Х. Юлдашев доводить, що основними проблемами щодо державної політики, які мали місце у минулому і простежуються сьогодні є, головним чином, недостатність теоретичних, ідеологічних принципів, теоретико-філософських засад, стратегічних орієнтирів формування державної політики [11, с. 9]. Нині має бути проведена реформа житлового законодавства з метою створення рівних умов здійснення прав, формування цивілізованих ринкових відносин, від чого залежить стабільність українського суспільства, особливо в умовах післявоєнного відбудови.

Значення законодавства полягає у створенні можливості практичної реалізації права на житло шляхом створення сучасної нормативної бази. Конституційні приписи, пов'язані з реалізацією права особи на житло, дотепер не знаходять належного розвитку і закріплення в законодавстві України. Порівнявши кодифікацію з іншими формами систематизації, слід зробити висновки, що саме кодифікація дає можливість вирішити нагальні

проблеми вдосконалення та підвищення ефективності чинного законодавства.

2. *Сучасна система принципів житлового права.* Система представляє певну ієрархію, основу якої становить взаємозв'язана між собою система правових принципів. Разом з тим, не дивлячись на очевидність, виникає потреба у їх структуруванні, які можуть включати: 1) норми принципи ст. ст. 19, 30, 55 Конституції України, які визначають напрямки розвитку житлового законодавства, а як закон прямої дії забезпечує правові можливості для правового захисту порушених чи оспорюваних прав та законних інтересів громадян на житло; 2) публічно-правові принципи, що визначають порядок утримання житлового фонду, його експлуатацію, взаємні права і обов'язки суб'єктів житлового права щодо утриманням та управлінням житловим фондом; 3) приватноправові принципи, що закріплюють право власності та інші речові права на житло, підстави виникнення, здійснення та припинення права власності та пов'язаними з ними речові права тощо; 4) принципи, що забезпечують захист житлових прав та законних інтересів суб'єктів житлового права, відповідальність правопорушників за порушення житлового законодавства та особливості вирішення спорів.

3. *Значення та застосування принципів.* Принцип це твердження, яке сприймається як головне, важливе, суттєве, неодмінне або, принаймні, бажане. Є.О. Мічурін твердить, що система принципів ґрунтується на тому, що кожен із них доповнює інший; системне застосування принципів здатне сприяти охороні прав фізичних осіб, забезпечувати їх належне здійснення й дотримання у правовій державі [12, с. 171].

Держава, в особі спеціально створених органів, приймає нормативні акти на основі вироблених в суспільстві принципів. Стаття 1 Конституції України, закріплено, що Україна є соціальна, правова держава. Як вказував В.Я. Тацій: «через конституційну невизначеність змісту соціальної держави посилення на цей принцип як на норму, що має пряму дію, в судовій практиці використовується надзвичайно рідко. Соціальна держава, проявляється через принципи людської гідності, соціальної справедливості, соціальних

зобов'язань, які виступають як форма суспільної свідомості, що обумовлює міру поведінки людей, виступає мірою усвідомлення своїх прав та обов'язків» [13, с. 13].

Аналіз Закону України «Про основні засади житлової політики» дозволяє зробити висновок, що він за своїм змістом не може замінити ЖК України, в якому системно та комплексно регулювалися житлові відносини, а є документом в якому визначаються кроки держави у подальшому формуванні засад правового середовища, які мають ще деталізуватися як у різних законах, у відповідних підзаконних нормативно-правових актах. За таких умов наслідком втрати чинності ЖК є поява прогалин у матеріальному правовому регулюванні житлових відносин. Вважаємо дискусійним питання втрати чинності ЖК одночасно з прийняттям Закону «Про державну житлову політику», допущено звуження змісту та обсягу існуючих прав.

4. *Перспективне законодавство на основі правових принципів.* Нормативні акти прийняті останнім часом прямо втручаються у житлову сферу, без урахування сучасного правового регулювання, особливо в умовах війни з російською федерацією. Скасування ЖК України призводить до виникнення правової лакуни щодо реалізації прав на житло; правових наслідків незаконного припинення житлових відносин і виселення без надання іншого житла.

Вирішення житлової потреби є однією з найгостріших соціально-економічних проблем в Україні, особливо в умовах війни, знищення житла загарбником, окупація територій. Держава гарантує отримання житла окремим категоріям громадян, які потребують соціального захисту, житло може надаватися безоплатно або за доступну для них плату. Але ж до цього часу не прийнято комплексу нормативних актів, які б визначали порядок забезпечення житлом громадян різних категорій, платно, безоплатно або за доступну плату. При цьому не розмежовано відповідальність держави, органів місцевого самоврядування, органів місцевої військової адміністрації щодо стану забезпечення, ремонту, відновлення житла, та стандартів, яким має відповідати житло тощо.

Розвиток законодавства у житловій сфері передбачає необхідність системного комплексного підходу для визначення сфери державного регулювання державним, комунальним та приватним житловим фондом, врахування його органічного поєднання з ринковими механізмами. Здійсненню права користування соціальним житлом регулюється спеціальним Законом України «Про житловий фонд соціального призначення». В ч. 3 ст. 3 цього Закону наголошується, що соціальне житло використовується лише для проживання в ньому осіб, зазначених в договорі найму соціального житла. Внесення осіб як членів сім'ї наймача житлового приміщення до договору соціального найму впливає на обсяг прав при користуванні соціальним житлом. Окремі положення, що стосуються здійснення житлових прав громадян, містяться і у Законі України «Про соціальну адаптацію осіб, які відбувають чи відбули покарання у виді обмеження волі або позбавлення волі на певний строк».

Спеціальні умови щодо здійснення житлових прав містяться і у Законі України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту», де встановлено спеціальні пільги щодо забезпечення житлом учасникам бойових дій і особам, прирівняних до них. Особливої актуальності викликає соціального питання черговості надання компенсації за знищені об'єкти нерухомого майна, визначені Законом України «Про компенсацію за пошкодження та знищення окремих категорій об'єктів нерухомого майна внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених збройною агресією Російської Федерації проти України, та Державний реєстр майна, пошкодженого та знищеного внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених збройною агресією Російської Федерації проти України».

Окремий важливий пласт відносин по забезпеченню житлом дітей становлять норми чинного законодавства щодо соціального захисту дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, що регулюються рядом нормативно-правових актів, зокрема, це Закони України «Про охорону дитинства», «Про забезпечення організаційно-правових

умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування». Надзвичайно важливе значення має договір про влаштування дітей до прийомної сім'ї, передбачений ч. 2 ст. 256 СК України. Основною метою даного договору є забезпечити дітей, які не досягли повноліття і не мають сім'ї чи позбавлені батьківського піклування, житлом. Держава охороняє і захищає права та інтереси дітей під час вчинення правочинів щодо нерухомого майна. Стаття 12 Закону України «Про основи соціального захисту бездомних осіб і безпритульних дітей» не допускає зменшення або обмеження прав та інтересів дітей під час вчинення будь-яких правочинів щодо жилих приміщень.

Основними та першочерговими кроками на шляху створення нормативно-правової основи мали б стати: 1) неухильне дотримання органами державної влади принципів нормотворчості, зокрема принципу диференціації нормотворчої компетенції, принципів науковості, системності, своєчасності та об'єктивності. Тож проблема закріплення основних засад житлової політики в Україні є доволі актуальною та, поряд із цим, очевидно потребує подальшого ґрунтового наукового розроблення [14].

5. *Напрями державної житлової політики.* Спрямованість державної житлової політики повинна виявлятися у: створенні реальних механізмів, що передбачають можливість отримання житла малозабезпеченими громадянами України, які не мають житла чи мають недостатню кількість житла; законодавчому гарантуванні житлових прав громадянам України; забезпеченні та доступності житла; створенні умов для житлового будівництва особам, що можуть задовольнити свою житлову потребу самостійно, і в подальшому обов'язковим формуванням фондів соціального призначення. В багатьох розвинутих країнах з ринковою економікою житловий фонд є муніципальним та приватним.

Хоча в державі прийнято значну кількість концепцій державної житлової політики, але не одна не була в повній мірі втілена в життя. Міжнародні зобов'язання вимагають забезпечити кожній особі ефективну правову охорону. В багатьох державних житлових програмах та

концепцій висловлювалися слушні пропозиції удосконалення житлового законодавства, але жодна не була доведена до завершення.

Висновки.

1. Складна економічна ситуація в Україні, відсутність чіткої житлової політики в умовах війни, скасування ЖК України, проблеми забезпечення житлом ВПО, спричиняє правові проблеми реалізації житлових прав. Розвиток житлового законодавства полягає у встановленні єдиних принципів у житловій сфері. Потребує закріплення єдиний термінологічний інструментарій шляхом конкретизації об'єктів житлового фонду, не визначених правових понять (публічний порядок, принципи тощо), розмежування дефініцій при застосуванні їх у різних законодавчих актах, встановлення однакових критеріїв. Розвиток законодавства слід проводити на основі принципу гармонізації законодавства України із правом ЄС та застосовуючи порівняння із регулюванням у розвинутих європейських державах.

2. До засадничих принципів житлового права слід віднести: законність здійснення права на житло, недоторканість житла, свобода вибору місця проживання, пріоритетність прав людини, гарантованість правового захисту від свавільного позбавлення житла, свобода реалізації права на житло, цільове використання житла.

3. Розвиток житлового законодавства полягає у встановленні єдиних принципів. Потребує закріплення єдиний термінологічний інструментарій шляхом конкретизації принципів житлового права, застосування дефініцій у законодавчих актах. Класифікацію засад здійснення житлових прав слід проводити за такими критеріями: 1) в залежності від способів їх фіксації в праві на рівні: заборон, обов'язків чи дозволів; 2) залежно від ступеня визначеності в праві: абсолютні і відносні; 3) залежно від сфери правового регулювання: визначені нормами приватного і нормами публічного права; 4) залежно від волі їх встановлення: законодавством, узгоджені сторонами в договорі, судовим рішенням та рішенням загальних зборів об'єднання співвласників квартир багатоквартирного будинку тощо.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Правові принципи вноормування житлових відносин в сучасних умовах. За заг. ред. М. К. Галянтича. К.: НДІ приватного права і підприємництва імені академіка Ф. Г. Бурчака НАПрН України, 2023. 100 с. URL: <https://repository.ndippp.gov.ua/handle/765432198/782> (дата звернення: 29.04.2026).
2. Правові засади реформування житлового законодавства України в сучасних умовах. Монографія. За заг. ред. М. К. Галянтича. Київ. Юрінком Інтер. 2023. 298 с.
3. Галянтич М. К., Заїка Ю. О. Житлова політика в умовах післявоєнної відбудови країни та правові гарантії житлових прав громадян. *Правнична наука та законодавство України: європейський вектор розвитку в умовах воєнного стану: монографія*. За ред.: Журавель В. А., Кузнєцова Н. С., Бандурка О. М. Харків: Право, 2023. С. 857–865.
4. Погребняк С. Втілення принципів права в юридичних актах. *Вісник академії правових наук України*. 2006. № 2 (45). С. 21-32.
5. Галянтич М. К. Проблеми реалізації громадянами України права на житло. *Методологічні питання приватного права: монографія / за ред. О. Д. Крупчана та З. В. Ромовської. У 2-х ч. Ч. 1*. Київ: НДІ приватного права і підприємництва імені академіка Ф. Г. Бурчака НАПрН України, 2021. С. 28–37.
6. Шевчук С. Судова правотворчість у контексті застосування принципів права. *Вісник академії правових наук України*. 2007. № 4 (51). С. 54–70.
7. Довгерт А.С. Принципи цивільного права. *Велика українська юридична енциклопедія: у 20 т.* Харків: Право, 2016. Т. 9: Цивільне право / редкол.: Н.С. Кузнєцова (голова), О. В. Кохановська (заст. Голови), А.Б. Гриняк (відп. секретар) та ін.: Нац. акад. прав. наук України; Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого; НДІ правотворчості та науково-правових експертиз НАПрН України. 2023. С. 850.
8. Цивільне право України: Підручник у 2 кн. Кн.1. О.В. Дзера, Д.В. Боброва, А.С. Довгерт та ін. / За заг. ред. О.В. Дзери, Н.С. Кузнєцової. К.: Юрінком Інтер, 2002. 864.
9. Харитонов Є.О., Харитонova О. І. Приватне право як концепт. Том III. Концепт приватного права і рекодифікації цивільного законодавства в Україні: рефлексія фронтиру: монографія. Одеса: Фенікс, 2019. 752 с.
10. Басай О. В. Загальні засади (принципи) цивільного законодавства України: автореф. дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.03; Нац. ун-т «Одеська юрид. акад.», Одеса, 2014. 36 с.
11. Юлдашев О. Х. Проблеми вдосконалення державної регуляторної політики в Україні: Монографія. К.: МАУП, 2005. 336 с.
12. Мічурін Є. О. Система принципів обмежень майнових прав фізичних осіб. *Форум права*. 2007. № 3. С. 171–184. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/FP_index.htm_2007_3_28.pdf (дата звернення: 29.04.2026).
13. Конституція України: Науково-практичний коментар. В.Б. Авер'янов, О.В. Батанов, Ю.В. Баулін та ін. Харків: Вид.-во «Право»; К.: Концерн «Видавничий Дім «Ін Юре» 2003. 808 с.
14. Мирошніченко А.В. Інституційно-правове забезпечення основних засад державної житлової політики в Україні. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: Державне управління. Механізми публічного управління*. 2021. № 6. Том 32 (71) URL: https://www.pubadm.vernadskyjournals.in.ua/journals/2021/6_2021/7.pdf (дата звернення: 29.04.2026).

Дата першого надходження статті до видання: 23.03.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 29.04.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 21.05.2026